

Αναζητώντας την «Ιφιγένεια»

 koutipandoras.gr/article/anazitontas-tin-ifigeneia

ΘΕΑΤΡΟ

Σχόλια για την παράσταση «Ιφιγένεια η εν Αυλίδι» του Ευριπίδη, την καλοκαιρινή παραγωγή του ΚΘΒΕ σε μετάφραση του Παντελή Μπουκάλα, από τον σκηνοθέτη της Γιάννη Καλαβριανό.

Γιάννης Καλαβριανός 25/09/2019 | 09:01

Οι ήρωες των τραγωδιών ανήκουν **στον χώρο του μύθου** και οι συγγραφείς έχουν ασχοληθεί μαζί τους παίρνοντας **δημιουργικές ελευθερίες**. Η εκ των πραγμάτων μικρή τριβή των περισσότερων από εμάς με τους μύθους αυτούς μας επιτρέπει να έχουμε μόνο μια πολύ γενική εικόνα τους. Ετσι, γενικά και αόριστα **όλοι ξέρουμε ότι η Κλυταιμνήστρα είναι μια δυναμική γυναίκα που δολοφόνησε τον άντρα της, ο Αγαμέμνωνας ένας ακλόνητος στρατηλάτης, η Ιφιγένεια μια ατρόμητη έφηβη κ.ο.κ.** Η ενδελεχής όμως μελέτη του κάθε έργου μάς προφυλάσσει από άστοχες γενικεύσεις.

Ηγέτης υπό πίεση

Ο Ευριπίδης έγραψε την «Εν Αυλίδι» σε μεγάλη ηλικία και ήταν το προτελευταίο ή το τελευταίο του έργο (μαζί με τις «Βάκχες»). Η **Κλυταιμνήστρα** (ο συγγραφέας χρησιμοποιεί έναν αρχαιότερο τύπο του ονόματός της –από το κλέος και μήδομαι, η ένδοξη στο να συλλογίζεται– και όχι το ευρέως γνωστό Κλυταιμνήστρα) είναι μια νέα γυναίκα, έχει αποκτήσει μωρό, τον **Ορέστη**, και φτάνει στην **Αυλίδα** πασίχαρη και ανυποψίαστη για να παντρέψει την κόρη της. Είναι μια μητέρα και βασίλισσα που πάει σε γάμο. Όταν καταλάβει την πλεκτάνη που έχει στηθεί θα θυμηθεί τη δολοφονία του πρώτου της άντρα και του παιδιού της από τον **Αγαμέμνονα** και δεν θα διστάσει να τον απειλήσει.

Ο Αγαμέμνονας, αφού χρησιμοποίησε όποιο μέσο μπορούσε για να χριστεί αρχιστράτηγος, **μοιάζει αδύναμος να φέρει σε πέρας τον ρόλο του**. Διστάζει, παλινδρομεί, δυσφορεί από την πίεση, γίνεται υποβόλιμος και σε πέντε σημεία μέσα στο κείμενο αναφέρεται πως κλαίει. Αυτός, ο αρχηγός όλων, είναι έτοιμος να καταρρεύσει. Που την ίδια στιγμή γνωρίζει πως τώρα είναι η δική του ευκαιρία να μείνει στην ιστορία. **Όταν ο Αγαμέμνονας διστάζει, το εννοεί**. Αγαπά την κόρη του

και ταυτόχρονα πιέζεται από 100.000 στρατιώτες έτοιμους να εκραγούν από την κούραση και την αναμονή. Και κάθε φορά που παίρνει μια θέση την υποστηρίζει. Αλλά την αλλάζει αμέσως μετά. Αυτή η αλλαγή θέσεων οδήγησε τον **Αριστοτέλη** στην «**Ποιητική**» να κατηγορήσει τον Ευριπίδη και το έργο για «**ανωμαλία ήθους**».

Η Ιφιγένεια, αφού φτάσει περίεργη και χαρούμενη που θα ξαναδεί τον πατέρα της, μαθαίνει τι πρόκειται να συμβεί και αρχίζει να παρακαλά για τη ζωή της. Στο μεγαλύτερο μέρος της παρουσίας της επιχειρηματολογεί υπέρ της ζωής. Φτάνει να πει: **«Γλυκύτετο για τους ανθρώπους το φως να βλέπουν. Ο Κάτω Κόσμος ένα τίποτε. Κι όποιος τον θάνατο ποθεί είναι τρελός. Κι άθλια να ζεις είναι καλύτερα απ' τον ωραίο θάνατο».**

Το αναπότρεπτο του θανάτου

Όταν ο κλοιός γύρω της στενέψει αφόρητα και εγκαταλειφθεί και από το βασικό σημείο αναφοράς της, τον πατέρα της, θα αποδεχτεί το **αναπότρεπτο του θανάτου της** και θα ζητήσει να **προχωρήσει μόνη**. Σε καμία περίπτωση δεν είναι μια αυθόρμητη ηρωίδα που βάζει εξαρχής το στήθος της μπροστά, δεχόμενη να θυσιαστεί για μια υπέρτατη ιδέα. Τα τελευταία της λόγια –**«Ένας άντρας ζωντανός αξίζει περισσότερο κι από μύριες γυναίκες. Είναι συνετό, μητέρα μου, να κυβερνούν οι Έλληνες τους βάρβαρους κι όχι οι βάρβαροι τους Έλληνες. Οι βάρβαροι είναι δούλοι. Κι οι Έλληνες ελεύθεροι»**– δεν διαβάστηκαν ως ένα **μανιφέστο πατριωτισμού**, αλλά ως ένα πολύ **επικίνδυνο κήρυγμα** μιας διάνοιας που έχει εξοκείλει.

Ο **Αχιλλέας**, ο μέγιστος ήρωας όλων, **κάθε άλλο παρά ηρωική συμπεριφορά** παρουσιάζει εδώ. Παραμένοντας **αυτοαναφορικός** και με μεγάλες περιόδους ναρκισσιστικών εκρήξεων, όταν η Ιφιγένεια επιχειρηματολογεί υπέρ του μεγαλείου να πεθαίνεις για την πατρίδα τής απαντά πως ναι μεν τη θαυμάζει, αλλά προτιμάει να μη θυσιαστεί και να φύγουν μαζί ως ζευγάρι! **Ο τρισμαίεστος Αχιλλέας αντιδρά σχεδόν μικροαστικά.**

Ο **Μενέλαος**, θιγμένος από την προδοσία της Ελένης, λυσομανά επιθυμώντας να εκτελεστεί η θυσία. Αμέσως μετά αλλάζει γνώμη και ομολογεί πως λειτούργησε βλακωδώς. Λίγο αργότερα θα προτείνει χωρίς δυσκολία να δολοφονήσουν τον **Κάλχα**. Ο Πρεσβύτες, πιστός δούλος της οικογένειας από παλιά, ενώ στην αρχή κερδίζει την εμπιστοσύνη του Αγαμέμνονα, στη συνέχεια τον προδίδει και μεταφέρει όσα ξέρει στην Κλυταιμίστρα.

Οι δύο **αγγελιοφόροι** μοιάζουν να μη συντονίζονται ψυχικά με τους ήρωες στους οποίους μιλούν. Ο πρώτος **δεν καταλαβαίνει ότι το μήνυμα της άφιξης της Ιφιγένειας** στην Αυλίδα δεν προκαλεί χαρά αλλά αναστάτωση και ο δεύτερος παρακάμπτει (όχι αθώα) την αναμενόμενη οργή της Κλυταιμίστρας, επιχειρώντας να την πείσει για το θαύμα που υποτίθεται πως συντελέστηκε και έσωσε την κόρη της.

Η παραπάνω ανάγνωση των ηρώων οδήγησε στις συγκεκριμένες ερμηνευτικές επιλογές. **Η ενορχήστρωση των εντάσεων και οι διαφορετικοί ρυθμοί του λόγου** **εναρμονίστηκαν με τη συνολική αισθητική θέση της παράστασης**, που επιχείρησε να αποβάλει καθετί μεγαλόστομο και άμετρο, θέτοντας ως προτεραιότητα την πεντακάθαρη πρόσληψη της ιστορίας.